

**Norma par lēmuma par disciplinārlietas ierosināšanu pret tiesnesi un
disciplinārlietas materiālu pieejamību atbilst Satversmei**

2015. gada 12. novembrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2015-06-01 „Par Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100. pantam”.

Tiesu varas autoritātes saglabāšana ir visas sabiedrības interesēs

Apstrīdētā norma

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmā daļa noteic: „Lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiāli līdz brīdim, kad stājas spēkā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums disciplinārlietā, ir pieejami tikai personām, kurām šādas tiesības noteiktas šajā likumā.”

Augstāka juridiska spēka norma

Satversmes 100. pants: „Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.”

Satversmes tiesa, ņemot vērā pieteikumā ietverto juridisko argumentāciju, vērtēja apstrīdētajā normā ietverto ierobežojumu brīvi iegūt informāciju, proti, normas atbilstību Satversmes 100. panta pirmajam teikumam. [10.]

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta pieteikuma. Administratīvo lietu departamenta izskatīšanā ir lieta, kas ierosināta pēc tiesneša pieteikuma par Tieslietu ministrijas lēmuma atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Administratīvā apgabaltiesa šajā lietā konstatēja Tieslietu ministrijas prettiesisku rīcību, izpaužot informāciju par jau ierosinātu, bet vēl neizskatītu disciplinārlietu pret tiesnesi. Pieteikuma iesniedzējs, skatot minēto lietu, secināja, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 100. pantam, proti, tiesībām brīvi iegūt informāciju,

jo sabiedrībai ir tiesības iegūt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp arī informāciju par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums ir noteikts ar likumu un tam ir leģitīms mērķis. Proti, ierobežojums pasargājot tiesnesi un tiesu varu no nepamatotiem reputācijas aizskārumiem, tādējādi sargājot tiesu varas autoritāti.

Tomēr apstrīdētajā normā neesot paredzēti nekādi izvērtēšanas mehānismi vai principi attiecībā uz to, kad informācija par disciplinārlietu būtu un kad nebūtu sniedzama sabiedrībai. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma mērķis netiekot sasniegts un ierobežojums neatbilstot samērīguma principam.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par tiesībām brīvi iegūt informāciju

Satversmes tiesa norādīja, ka ikvienas personas tiesības iegūt informāciju par tiesu varas darbību ietilpst Satversmes 100. panta pirmā teikuma tvērumā. [11.2.] Informācija par tiesu varas darbību ir atzīstama par informāciju sabiedrības interesēs. [11.1.] Ar informāciju par tiesu varas darbību ir jāsaprot ne vien informācija par tiesu sistēmas uzbūvi vai tiesās izskatāmajām lietām, bet arī informācija par tiesnešu disciplinārlietām. [11.2.]

Satversmes tiesa uzsvēra to, ka demokrātiskā sabiedrībā ikvienai personai jābūt tiesībām brīvi iegūt informāciju par tiesu varas darbību. Šīm tiesībām jābūt noteiktām normatīvajos aktos. Tāpat normatīvajos aktos ir jānoteic šo tiesību īstenošanas kārtība. [11.1.]

Par apstrīdētajā normā ietverto pamattiesību ierobežojumu

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ierobežo personas tiesības iegūt lēmumu par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiālus, kā arī tajos ietvertos tiesneša datus. Šis ierobežojums attiecas uz laiku no disciplinārlietas ierosināšanas brīža līdz brīdim, kad stājas spēkā galīgais lēmums disciplinārlietā. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežo Satversmes 100. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības iegūt informāciju par tiesu varas darbību. [12.2., 12.3.]

Satversmes tiesa vērsa uzmanību uz to, ka tiesības brīvi iegūt informāciju nav absolūtas, proti, tās var tikt ierobežotas, ja ierobežojums ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi. [13., 14.]

Par ierobežojuma leģitīmo mērķi un to, vai ierobežojums noteikts ar likumu

Satversmes tiesa atzina, ka pamattiesību ierobežojums noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu un izsludinātu likumu. [15.]

Apstrīdētā norma laikā, kad disciplinārlieta ir ierosināta, bet vēl nav izskatīta, aizsargā tiesnesi no nepamatotām apsūdzībām. Tādā veidā tiek gādāts par tiesneša neatkarības aizsardzību un tiesu varas autoritātes saglabāšanu. Lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiāli līdz galīgā lēmuma pieņemšanai nav pieejami. Disciplinārlietas materiāli var saturēt informāciju par konkrētām tiesneša tiesvedībā esošajām lietām, to dalībnieku privāto dzīvi, komercnoslēpumu un citus aizsargājamus datus. Tādējādi tiek aizsargātas arī citu personu – konkrētā tiesneša tiesvedībā esošo lietu dalībnieku – tiesības. Līdz ar to ierobežojuma leģitīmais mērķis ir demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība un citu cilvēku tiesību aizsardzība. [16.1., 16.2.]

Par pamattiesību ierobežojuma samērīguma kritērijiem

Izvērtējot, vai pamattiesību ierobežojums ir atbilstošs samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda:

pirmkārt, vai likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;

otrkārt, vai šāda rīcība ir nepieciešama, t.i., vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;

treškārt, vai likumdevēja darbība ir samērīga jeb atbilstoša, t.i., vai labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm radīto ierobežojumu. [17.]

Par to, vai likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma novērš varbūtību, ka līdz galam nepārbaudīta informācija par iespējamu tiesneša disciplinārpārkāpumu negatīvi ietekmēs tiesnesi kādā

tiesvedības procesā un mazinās tiesu varas autoritāti. Tāpat tiek novērsti arī iespējamie tiesvedības dalībnieku tiesību uz privāto dzīvi aizskārumi. [18.]

Tādējādi likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai. [18.]

Par likumdevēja rīcības nepieciešamību

Apstrīdētajā normā noteiktais tiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Tomēr saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē. [19.]

Ierobežojums ir noteikts gan katra tiesneša neatkarības aizsardzībai, gan visas tiesu varas kā vienotas institūcijas autoritātes saglabāšanai. [19.1.] Tas darbojas tikai un vienīgi laikā, kamēr vēl nav stājies spēkā galīgais lēmums disciplinārlietā, proti, laikā, kamēr tiek veikta vispusīga faktu un disciplinārlietas materiālu pārbaude un vērtēta tiesneša rīcība. Disciplinārlietas ierosināšana automātiski nenozīmē, ka tiesnesis ir izdarījis disciplinārpārkāpumu. Tāpēc apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts, ja ikviena persona varētu iegūt lēmumu par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiālus pirms stājies spēkā galīgais lēmums disciplinārlietā. [19.2.]

Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. [19.2.]

Par likumdevēja darbības samērīgumu

Satversmes tiesa norādīja, ka personas tiesības iegūt informāciju par tiesu varas darbību, citastarp arī informāciju par tiesnešu disciplinārlietām, ir svarīgas, lai nodrošinātu sabiedrības vispārējo uzticēšanos tiesu varai. Tieši disciplinārlietā pieņemtajam galīgajam lēmumam, nevis lēmumam par šīs lietas ierosināšanu vai šīs lietas materiāliem ir jānodrošina paļāvība uz to, ka ikviens tiesnesis, kurš izdarījis disciplinārpārkāpumu, tiks saukts pie likumā paredzētās atbildības. Tāpēc tieši šim galīgajam lēmumam jābūt pieejamam ikvienai personai. Savukārt līdz galīgā lēmuma pieņemšanai disciplinārlietā pastiprināta aizsardzība jānodrošina tiesneša neatkarībai un tiesu varas autoritātei. Līdz

galam nepārbaudīta informācija par iespējamo tiesneša pārkāpumu varētu radīt šaubas par tiesneša objektivitāti vai kompetenci. Tādējādi arī visas tiesu varas autoritāte tiktu pakļauta apdraudējuma riskam. [20.]

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesu varas autoritātes saglabāšana ir visas sabiedrības interesēs. Labums, ko visa sabiedrība gūst no tiesu varas autoritātes saglabāšanas disciplinārlietas izskatīšanas laikā, ir lielāks par kaitējumu, kas indivīdam tiek nodarīts, ierobežojot viņa tiesības iegūt līdz galam nepārbaudītu informāciju par iespējamo kāda tiesneša disciplinārpārkāpumu. [20.]

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam. [20.]

Tādējādi Satversmes tiesa **atzina apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 100. panta pirmajam teikumam.**

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis”. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216